

4721 SAYILI TÜRK MEDENİ KANUNUNDA EVLAT EDİNME

Av. Heval YILDIZ*

Evlât edinme; bir çocukla durumu evlat edinmeye uygun bir kişi arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk-ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır¹. Bir aile hukuku sözleşmesi olan evlat edinme sonucunda, evlat edinen ile edinilen arasında kurulan soybağı ilişkisi, doğumla kendiliğinden oluşan soybağı gibi “kan bağına” değil, taraflar arasında gerçekleşen evlat edinme olgusuna dayanmaktadır. Bu sebeptendir ki, evlat edinmeden doğan soybağına *yapay soybağı* denilmektedir².

Genel bir anlayışla evlat edinmenin amacı, çocuğu olmayan kimselerin çocuk sevgisini karşılama, onlara ebeveyn olma sevincini yaşatma ve çocuk için de sıcak bir yuva temin ederek gelişimini sağlama olarak kabul edilmektedir. Fakat, özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren bu kurumun amacı kişilere çocuk sevgisini tattırmaktan çok, her türlü sosyal çalkantıların, savaşların, doğal afetlerin vs. ortada bıraktığı öksüz ve yoksullar ile sayıları gün geçtikçe artan evlilik dışı çocukların sıcak bir aile ortamına kavuşturulması, korunmaya muhtaç çocukların himaye ettirilmesi olarak kabul edilmeye başlanmıştır³. Ülkemizin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumun evlatlık kurumuna yansımalarının bir göstergesi olan aşağıdaki bilgiler evlat edinmedeki amacın nasıl koşullara göre değiştiğinin bir ifadesidir⁴.

* Ülkemizde çocuğu olmayan 2 bin 638 aile, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu yurtlarında barınan çocukları evlat edinmek için sırada bekliyor.

*Eskişehir Barosu, Avukat.

¹“Evlât Edinme Hizmetleri” <<http://www.google.com.tr/search?q=evlat+edinme+hizmetleri>>; <http://www.shcek.gov.tr/portal/dosyalar/hizmetler/cocuk/hizm_ee.asp>, (05.02.2005).

²ÖZMEN İsmail, Evlat Edinme Davaları, Kartal Yayınevi, Ankara 2004, s. 4; AKINTÜRK Turgut, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku, Beta Yayınları, 9. Bası, İstanbul 2004, s. 359.

³BAYGIN Cem, Evlat Edinmenin Koşulları, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt: VII, Sayı: 3-4, s. 591; ARAT Tuğrul, Prof. Dr. Osman F. Berki'ye Armağan, Ankara, 1977, s. 116-117.

⁴<http://www.shcek.gov.tr/portal/dosyalar/hizmetler/cocuk/hizm_ee.asp>; “Evlât Edinme Hizmetleri”, <<http://www.google.com.tr/search?q=evlat+edinme+hizmetleri>>, (05.02.2005).

*SHÇEK' na bağlı yuva ve yurtlarda barınan 18 bin çocuk bulunuyor. Bunların yüzde 50'si ekonomik yoksulluk nedeni ile yurtlara aileleri tarafından ilerde tekrar geri alınmak üzere bırakılıyor. Yurtlarda barınan diğer çocukların yüzde 19'unu istismar edilmiş, yüzde 20'sini parçalanmış aile, yüzde 12'sini ise terk edilmiş çocuklar oluşturuyor. Evlatlık olarak sadece son gruptaki terk edilmiş ve annesi ya da babası belli olmayan çocuklar verilebiliyor.

* 2004 yılında aile yanına yerleştirilen çocuk sayısı 288 olup, 133 çocuk evlat edinilerek aile yanına yerleştirilmiştir. Her yıl ortalama 450-500 civarında çocuk evlat indirilmek üzere aile yanına yerleştiriliyor.

* Evlatlık edinmek için sırada bekleyen iller arasında İstanbul birinci, İzmir ikinci, Adana üçüncü, Ankara dördüncü durumda.

* Aileler evlatlık edinmek için ortalama 3 yıl bekliyor.

* Evlat edinmek isteyen aile fertlerine sıra 45 yaşından sonra gelirse, bu ailelere bebekle aile arasında 45 yaş fark olur kuralı işliyor. 50 yaşında evlatlık almaya hak kazanan bir aileye beş yaşında bir çocuk evlatlık veriliyor.

* Ancak, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde yapılan bir araştırma, ailelerin yaşlandıklarında kendilerine bakması için çocuk istediklerini ortaya çıkarmış.

* Evlat edinmek isteyen çiftler arasında yapılan araştırmaya göre başvuranların dörtte üçü ilköğretim mezunu ya da eğitimsiz, çoğu alt gelir düzeyinde, yaş ortalaması 39.

* Evlat edinilecek çocuklarda en çok 0-2 yaşında bebekler tercih ediliyor.

* Ailelerin çoğu kız evlat istiyor. Kız evlat istemelerinin başlıca nedeni de yaşlandıklarında yalnız ve çaresiz kalmaktan korkmaları.

Eski dönemlerdeki dini, siyasi veya ekonomik amaçlı evlat edinmelerde ve hatta çocuksuz ailelerin salt duygusal nedenlere dayanan evlat edinmelerinde, evlat edinenin ve ailesinin menfaatleri büyük önem taşımaktaydı. Buna karşılık evlatlığın menfaatleri arka plâna itilmiş bulunuyordu⁵. Günümüzde ise çocuğun korunmasına yönelik toplumsal amaçlı evlat edinmeler de, **çocuğun güvenliğinin korunması**, çocuk hukukunun tümünde olduğu gibi evlat edinme hukukunda da temel ilke olarak benimsenmiştir. Çocuğun güvenliği ilkesi, çağdaş toplumlarda evlat edinmeyi

⁵BAYGIN, a.g.e., s. 592.

4721 SAYILI TÜRK MEDENİ KANUNUNDA EVLAT EDİNME

Av. Heval YILDIZ*

Evlât edinme; bir çocukla durumu evlat edinmeye uygun bir kişi arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk-ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır¹. Bir aile hukuku sözleşmesi olan evlat edinme sonucunda, evlat edinen ile edinilen arasında kurulan soybağı ilişkisi, doğumla kendiliğinden oluşan soybağı gibi “kan bağına” değil, taraflar arasında gerçekteşen evlat edinme olgusuna dayanmaktadır. Bu sebeptendir ki, evlat edinmeden doğan soybağına *yapay soybağı* denilmektedir².

Genel bir anlayişla evlat edinmenin amacı, çocuğu olmayan kimselerin çocuk sevgisini karşılama, onlara ebeveyn olma sevincini yaşatma ve çocuk için de sıcak bir yuva temin ederek gelişimini sağlama olarak kabul edilmektedir. Fakat, özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren bu kurumun amacı kişilere çocuk sevgisini tattırmaktan çok, her türlü sosyal çalkantıların, savaşların, doğal afetlerin vs. ortada bıraktığı öksüz ve yoksullar ile sayıları gün geçtikçe artan evlilik dışı çocukların sıcak bir aile ortamına kavuşturulması, korunmaya muhtaç çocukların himaye ettirilmesi olarak kabul edilmeye başlanmıřtır³. Ülkemizin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumun evlatlık kurumuna yansımalarının bir göstergesi olan aşağıdaki bilgiler evlat edinmedeki amacın nasıl koşullara göre değiştiğinin bir ifadesidir⁴.

* Ülkemizde çocuğu olmayan 2 bin 638 aile, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu yurtlarında barınan çocukları evlat edinmek için sırada bekliyor.

*Eskişehir Barosu, Avukat.

¹“Evlât Edinme Hizmetleri” <<http://www.google.com.tr/search?q=evlat+edinme+hizmetleri>>: <http://www.shcek.gov.tr/portal/dosyalar/hizmetler/cocuk/hizm_ee.asp>, (05.02.2005).

²ÖZMEN İsmail, Evlat Edinme Davaları, Kartal Yayınevi, Ankara 2004, s. 4; AKINTÜRK Turgut, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku, Beta Yayınları, 9. Bası, İstanbul 2004, s. 359.

³BAYGIN Cem, Evlat Edinmenin Koşulları, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt: VII, Sayı: 3-4, s. 591; ARAT Tuğrul, Prof. Dr. Osman F. Berki'ye Armağan, Ankara, 1977, s. 116-117.

⁴<http://www.shcek.gov.tr/portal/dosyalar/hizmetler/cocuk/hizm_ee.asp>; “Evlât Edinme Hizmetleri”, <<http://www.google.com.tr/search?q=evlat+edinme+hizmetleri>>, (05.02.2005).

*SHÇEK' na bağlı yuva ve yurtlarda barınan 18 bin çocuk bulunuyor. Bunların yüzde 50'si ekonomik yoksulluk nedeni ile yurtlara aileleri tarafından ilerde tekrar geri alınmak üzere bırakılıyor. Yurtlarda barınan diğer çocukların yüzde 19'unu istismar edilmiş, yüzde 20'sini parçalanmış aile, yüzde 12'sini ise terk edilmiş çocuklar oluşturuyor. Evlatlık olarak sadece son gruptaki terk edilmiş ve annesi ya da babası belli olmayan çocuklar verilebiliyor.

* 2004 yılında aile yanına yerleştirilen çocuk sayısı 288 olup, 133 çocuk evlat edinilerek aile yanına yerleştirilmiştir. Her yıl ortalama 450-500 civarında çocuk evlat indirilmek üzere aile yanına yerleştiriliyor.

* Evlatlık edinmek için sırada bekleyen iller arasında İstanbul birinci, İzmir ikinci, Adana üçüncü, Ankara dördüncü durumda.

* Aileler evlatlık edinmek için ortalama 3 yıl bekliyor.

* Evlat edinmek isteyen aile fertlerine sıra 45 yaşından sonra gelirse, bu ailelere bebekle aile arasında 45 yaş fark olur kuralı işliyor. 50 yaşında evlatlık almaya hak kazanan bir aileye beş yaşında bir çocuk evlatlık veriliyor.

* Ancak, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde yapılan bir araştırma, ailelerin yaşlandıklarında kendilerine bakması için çocuk istediklerini ortaya çıkarmış.

* Evlat edinmek isteyen çiftler arasında yapılan araştırmaya göre başvuranların dörtte üçü ilköğretim mezunu ya da eğitimsiz, çoğu alt gelir düzeyinde, yaş ortalaması 39.

* Evlat edinilecek çocuklarda en çok 0-2 yaşında bebekler tercih ediliyor.

* Ailelerin çoğu kız evlat istiyor. Kız evlat istemelerinin başlıca nedeni de yaşlandıklarında yalnız ve çaresiz kalmaktan korkmaları.

Eski dönemlerdeki dini, siyasi veya ekonomik amaçlı evlat edinmelerde ve hatta çocuksuz ailelerin salt duygusal nedenlere dayanan evlat edinmelerinde, evlat edinenin ve ailesinin menfaatleri büyük önem taşımaktaydı. Buna karşılık evlatlığın menfaatleri arka plâna itilmiş bulunuyordu⁵. Günümüzde ise çocuğun korunmasına yönelik toplumsal amaçlı evlat edinmeler de, **çocuğun güvenliğinin korunması**, çocuk hukukunun tümünde olduğu gibi evlat edinme hukukunda da temel ilke olarak benimsenmiştir. Çocuğun güvenliği ilkesi, çağdaş toplumlarda evlat edinmeyi

⁵BAYGIN, agc., s. 592.

tarafardan birince feshedilebilirse, evlatlık sözleşmesinin de aynı şekilde ortadan kaldırılabilceği öngörülmüştü.

Yeni yasa, evlatlık ilişkisinin sözleşme ile kurulan bir ilişki olmadığını, yargı kararıyla kurulan kamu düzeniyle ilgili bir ilişki olduğunu kabul ettiğinden, sebep ne olursa olsun, ne kadar haklı olursa olsun, evlatlık ilişkisinin ne tarafların anlaşmasıyla, ne de haklı sebeplerle birisinin açacağı bir davayla ortadan kaldırılamayacağını kabul etmiştir. Bu düzenleme de özellikle evlatlık olarak alınan küçüklerin "haklı sebepler" iddiasıyla evlatlıktan atılmalarını ve mağdur olmalarını önleyen bir yeniliktir¹³. Fakat, bu yenilik aralarında sevgi ve saygı bağı kalmayan evlat edinen ve edinilen için zor ve içinden çıkılamayacak sakıncaları da beraberinde getirmektedir.

Yeni yasada evlat edinme kurumu (305-320) maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bu yazıda maddeleri tek tek irdeleyerek konuya açıklık getirmeye çalışacağım.

A. Küçüklerin Evlat Edinilmesi

I. Genel Koşulları

MADDE 305- *Bir küçüğün evlât edinilmesi, evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlıdır.*

Evlât edinmenin her hâlde küçüğün yararına bulunması ve evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi de gerekir.

Bu madde önceki yasanın 253. maddesini karşılamaktadır. Bu düzenlemede, henüz ergin olmayanların evlat edinilmelerini, onların evlat edinen tarafından en az bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olmaları koşuluna bağlamaktadır. Böylece, bir kimsenin bakmadığı ve eğitimine herhangi bir katkısı olmadığı küçüğü evlat edinmesi önlenmekte ve bir çeşit deneme ve uyum süresiyle taraflara birbirlerini tanıma olanağı sağlanmaktadır¹⁴.

Olmazsa olmaz koşul, evlat edinmenin, evlat edinilen küçüğün yararına olması gerekliliğidir. Yine evlatlık alacakların gerçek kişiler olması gerekir. Tüzel kişiler evlat edinemezler. Yeni düzenlemede önceki düzenlemeden farklı olarak alt soyu olan kişilerin de, küçükleri evlat edinebileceği esası getirilmiş, ancak evlat edinmede, evlat

¹³KILIÇOĞLU, age., s. 127-128.

¹⁴BAŞÖZ Lütfü - ÇAKMAKÇI Ramazan, Gerekçeli Yeni Türk Medeni Kanunu, Legal Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 248-249.

edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir şekilde zedelenmemesi koşulu öngörülmüştür¹⁵.

Yeni medeni yasaya göre artık alt soyu bulunan kişi, küçükleri evlat edinebilecektir. Buradaki küçük kavramına, 1) ister normal yolla (on sekiz yaşını doldurması ile) 2) ister evlenme ile (henüz on sekizini doldurmadığı halde, evlenme yaşına eriştiği için evlenenler ile) 3) isterse yargı kararıyla (TMK m. 12) gereğince on beş yaşını dolduran kişinin mahkeme kararıyla ergin kılınması ile ergin olmayan kişiler girerler. Eski yasadaki “alt soyun bulunması yasağının” küçüklerin evlat edinilmesinde aranmamasının sebebi, bunların ana ya da baba sevgisine muhtaç olmaları, evlat edinenin ise, alt soyu bulunmasına karşın, küçüklerde çocuk sevgisini giderme ihtiyacını giderebileceği düşüncesidir. Erkek çocuğu bulunanların kız çocuğa sahip olma ya da kız çocuğu bulunanların erkek çocuğa sahip olma istekleri mevcuttur. Bu isteğin giderilmesi küçüklerin evlat edinilmesi ile olanaklıdır¹⁶.

Evlat edinmede öncelikle küçüğün yararı temel ilke olarak benimsenmiştir. Evlat edinmek isteyen kişilerin çocuğun güvenliği için yeterli koşullara sahip olmaları, küçüğün beslenmesi, sağlığı, eğitimi ve barınması (kendine ait bir oda ve yatağa sahip olması) konularıyla ilgilenmeleri gerekir¹⁷.

O halde hâkim izin verirken, öncelikle bu evlat edinmede olmazsa olmaz şeklinde küçüğün menfaatini ve en az bir yıldan beri küçüğe bakılıp bakılmadığını ve evlat edinmenin, evlat edinenin başka çocukları varsa onların yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenip zedelenmediğini araştırarak, yarar yoksa, bir yıl bakım yoksa, diğer çocukların yararı açıkça zedeleniyorsa, küçük bir menfaat karşılığı evlatlık veriliyorsa, evlat edinenin yaşam biçimi küçüğün sosyal ve ahlaki gelişimini olumsuz etkileyecekse evlatlık kararı vermeyecektir. Ayrıca, öz çocukların ya da diğer evlatlıkların ruhsal, bedensel ve ekonomik açıdan önemli derecede tehlikeye düşecekleri anlaşılıyorsa, hâkim evlat edinmeye izin vermeyecektir. Burada dikkat edilecek husus öz çocukların bu evlat edinme dolayısıyla miras hisselerinin azalması, hakkaniyete aykırı biçimde yararlarının zedelenmesi anlamında değerlendirilmemesi hususudur¹⁸.

¹⁵ÖZUĞUR Ali İhsan, Velayet-Vesayet-Soybağı ve Evlat Edinme Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2003, s. 282.

¹⁶ÖZMEN, age., s. 68.

¹⁷ŞİPKA, age., s. 308.

¹⁸ÖZUĞUR, age., s. 282; ŞİPKA, age., s. 309.

II. Birlikte evlât edinme

MADDE 306- *Eşler, ancak birlikte evlât edinebilirler; evli olmayanlar birlikte evlât edinemezler.*

Eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir.

Eşlerden biri, en az iki yıldan beri evli olmaları veya kendisinin otuz yaşını doldurmuş bulunması koşuluyla diğerinin çocuğunu evlât edinebilir.

Ancak birbiriyle evli olan kişiler evlat edinebilir, birbirleriyle evli olmayan kişiler birlikte evlat edinemezler, eğer evlat edinen evli ise bir küçüğü tek başına evlat edinemeyecektir. Eşlerin evlat edinebilmeleri en az beş yıldan beri birbirleriyle evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları koşuluna bağlıdır. Örneğin, iki yıldan beri evli olmakla birlikte otuz yaşını doldurmuş bulunan eşler evlat edinebilecekleri gibi; otuz yaşını doldurmuş olmamakla beraber en az beş yıldır evli olan eşler de evlat edinebilirler. Burada amaçlanan eşlerin ya evlenme yoluyla, ya da yaş itibarıyla belli bir olgunluğa erişmelerini evlat edinme için gerekli kılmaktadır. Bunun istisnası ise eşlerden birinin diğerinin çocuğunu tek başına evlat edinebilmesi için en az iki yıl evli bulunmaları ya da evlat edinecek eşin otuz yaşını doldurmuş olmasıdır¹⁹.

306/I. f'da getirilmek istenen yasak, fiili evlilik ilişkisi ya da evlilik dışı yaşam beraberliği sürdüren ayrı veya aynı cinsten kişilerin birlikte evlat edinmeleri hususudur.

306/I. f'da düzenlenen üvey çocuğun evlat edinilmesi ile eşlerden birinin, diğer eşin önceki evliliğinden veya evlilik dışı bir ilişkisinden olan çocuğunu evlat edinmesiyle bir taraftan öz evlat üvey evlat ayrımı giderilmiş olurken, diğer taraftan da üvey çocukların ev hayatında gerçek bir ana- baba şefkatine kavuşması sağlanmak istenmiştir. Fakat, evlilik ilişkisinin sona ermesi rahatça boşanma davalarıyla çözümlenebilirken, evlilik ilişkisinin ön ayak olduğu evlatlık ilişkisi aynı rahatlıkla çözümlenememektedir²⁰. Evlat edinen ve edinilen arasındaki bağ aynen öz evlat - ana baba ilişkisi arasındaki ilişkiye benzer bir soybağı yarattığı için eski yasadaki gibi "haklı sebeplerle" evlatlık ilişkisi kaldırılamayacak ve mirastan mahrum kalma hükümleri uygulanacaktır.

Ayrıca, üvey evladın velayeti konusunda da çelişkili bir durum ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, üvey çocuğun velayetinin evlat edinen kişiye geçmesi esastır. Böylece çocuğun

¹⁹BAŞÖZ; ÇAKMAKÇI, age., s. 250.

²⁰BAYGIN, age., s. 609; AKINTÜRK, age., s. 364.

öz ana babayla velayet bağı ortadan kalkar. İsviçre Medeni Kanunu duruma özgü istisnai bir hüküm getirmiştir. Buna göre üvey çocuğun evlat edinilmesinde velayet hakkına sahip olan ana veya baba velayet hakkını çocuğu evlat edinen eş ile birlikte yürütürler²¹. Medeni Kanunumuzda böyle bir istisnanın düzenlenmemiş olmasının büyük sıkıntılar yaratacağı düşüncesindeyim.

III. Tek başına evlât edinme

MADDE 307- *Evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlât edinebilir.*

Otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlât edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi hâlinde, tek başına evlât edinebilir.

Bir kimse ancak tek başına evlat edinebilir. Bunun tek istisnası bir kimsenin evli olan kişiler tarafından birlikte evlatlık olarak alınmasıdır. Başka bir anlatımla bir kimse iki kişi tarafından evlatlık olarak alınamaz, bu kuralın tek istisnası eğer evlatlık alan kişiler karı koca ise aynı kişiyi birlikte evlat edinebilirler²². Ancak, otuz yaşını doldurmuş bulunan bir eş için bir kimseyi diğer eşyle birlikte evlat edinmesi imkânsız hale gelmişse, kanun koyucu istisnai olarak bu eşe tek başına evlat edinebilme hakkını tanımaktadır. Bu maddeye göre, otuz yaşını doldurmuş olan eş eğer diğer eşin; a) ayırt etme gücünden sürekli yoksun bulunması veya b) iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi yahutta c) mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri kendisinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlat edinmesinin mümkün olmadığını ispat ederse, tek başına evlat edinme hakkını elde eder²³.

Böylece, bir kimse evli ise evliliği de beş yılı doldurmuş ise, otuz yaşını doldurmamış olsa bile eşyle birlikte evlat edinebilecekken; tek başına evlat edinme için her zaman otuz yaşının dolmuş olması gerekmektedir²⁴.

Önceleri evlat edinme yaşının 35, 40 gibi ilerlemiş yaşlar olmasının sebebi evlilik içinde doğan çocuğun menfaatlerinin korunması ve ahlaki bakımdan hoş görülmecektir

²¹ŞİPKA, age. s. 310-311.

²²ÖZÜĞÜR, age., s. 284.

²³AKINTÜRK, age., s. 364-365.

²⁴ÖZÜĞÜR, age., s. 284.

bir takım gayelerin gerçekleştirilememesi gibi evlat edinenin ve ailesinin menfaatlerini ön plânda tutmak idi. Fakat, artık muhtaç çocukların korunmasına yönelik olan evlat edinme kurumunun yeni düzenlenmesinde yaş aşağıya çekilmiştir²⁵. Böylece evlatlık ile evlat edinen arasında kurulan hukuki ilişkinin gerçek bir ana baba ile çocukları arasındaki ilişkiye benzetilmesi hedeflenmiştir.

IV. Küçüğün rızası ve yaşı

MADDE 308- *Evlât edinilenin, evlât edinenden en az on sekiz yaş küçük olması şarttır.*

Ayırt etme gücüne sahip olan küçük, rızası olmadıkça evlât edinilemez.

Vesayet altındaki küçük, ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlât edinilebilir.

Eski ve yeni medeni yasalar 18 yaş farkını, “evlat edinen ve edinilen arasında akrân sayılacak kadar yaş benzerliğinin bulunması evlat edinmenin ciddiyetiyle bağdaşmaz” görüşüyle zorunlu tutmuştur. Her iki Kanun da bu hükümle evlat edinmeyi gerçek ve doğal evlat bağına benzetmek için, evlat edinen ile edinilen arasındaki zaman arasını ana baba ile çocuk arasındaki yaş farkına benzetmek istemiştir. Bu fark İsviçre’de kanun değişikliği sırasında on altı yaşa indirilmiştir²⁶.

Evlat edinilen küçük ayırtım gücüne sahip ise evlat edinmenin diğer koşulları oluşsa dahi kendi rızası olmadıkça evlat edinilmeyecektir. Ayırtım gücü için herhangi bir yaş sınırı yoktur (Bkz. TMK m. 13). Küçük, evlat edinme işleminin amaç ve sonuçlarını anlayabilecek, görüşlerini açıklayabilecek olgunlukta ise mutlaka ve mutlaka rızası alınacaktır²⁷.

Eğer evlatlık alınacak küçük ayırtım gücünü taşıyorsa hâkim onu mutlaka dinleyecek, işleme rızası olup olmadığını soracak, eğer küçük evlatlık verilmesine rıza göstermezse istem reddedilecektir. Küçük ayırtım gücünü taşımıyorsa rızasının alınmasına gerek olmayacaktır. Vesayet altındaki küçüğün evlat edinilebilmesi için küçük ayırtım gücü taşısın taşımasın mutlaka vesayet makamının izni ve denetim makamının da izni ve onamı gerekmektedir. Vesayet makamından kastedilen sulh hukuk mahkemesi, denetim mahkemesinden kastedilen asliye hukuk mahkemesidir. O halde

²⁵BAYGIN, age., s. 612

²⁶AKINTÜRK, age., s. 365

²⁷ÖZÜĞÜR, age., s.284-285

vesayet altındaki küçük ayırtım gücü olsun olmasın vesayet ve denetim makamının izni ile evlat edinilebilecek bunlardan sadece vesayet makamının veya sadece denetim makamının izni yeterli olmayacaktır. Tabii küçük, ayırtım gücünü taşıyorsa mutlaka küçük de dinlenecektir. Evlat edinmeye rıza gösteren çocuk, yargılama esnasında yeni vakıalar ortaya çıktığında, rızasını geri alabilir²⁸.

V. Ana ve babanın rızası

1. Şekil

MADDE 309- *Evlât edinme, küçüğün ana ve babasının rızasını gerektirir.*

Rıza, küçüğün veya ana ve babasının oturdukları yer mahkemesinde sözlü veya yazılı olarak açıklanarak tutanağa geçirilir.

Verilen rıza, evlât edinenlerin adları belirtilmemiş veya evlât edinenler henüz belirlenmemiş olsa dahi geçerlidir.

Ana baba rıza göstermedikçe küçükler evlat edinilemezler. Küçüğün ana ve babası rızalarını küçüğün veya kendilerinin oturdukları yer mahkemesinde sözlü veya yazılı olarak açıklayabilir ve ana babanın rızaları tutanağa geçirilerek imzaları alınır. Küçüğün evlat edinilebilmesi için ana ve babanın rızası gerekir. Rıza yazılı veya sözlü olarak mahkemeye bildirilir. Ana ve baba tarafından verilen rıza hâkim tarafından tutanağa geçirilir ve imzalatılır. Bu şekilde verilen rıza, evlat edinenlerin adları belirtilmemiş veya evlat edinenler henüz belirlenmemiş olsa dahi geçerli olacaktır²⁹.

Rıza almakla görevli mahkeme aile mahkemesi veya HSYK'ca görev verilen asliye hukuk mahkemesidir. Evlat edinme kararlarında yetkili mahkeme, evlat edinenin oturma yeri veya eşler birlikte evlat ediniyorsa bunlardan birinin oturma yeri mahkemesi olmasına karşın, ana babanın rızası küçüğün veya ana babanın oturdukları yer mahkemesince evlat edinmeden önce veya evlat edinme sırasında alınabilecektir. Yeter ki rızanın verildiği tutanağa geçirildikten sonraki altı hafta içinde geri alınmasın, geri alınma yazılı veya sözlü olarak tutanağa geçirilmesin veya yeniden rıza verilsin³⁰.

²⁸RUHİ Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003, s. 34; ÖZÜĞÜR, age., s. 299-300; BAYGIN, age., 613.

²⁹RUHİ, age., s. 35.

³⁰ÖZÜĞÜR., age., s. 300.

2. Zamanı

MADDE 310- *Rıza, küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilemez.*

Rıza, tutanağa geçirilme tarihinden başlayarak altı hafta içinde aynı usulle geri alınabilir.

Geri almadan sonra yeniden verilen rıza kesindir.

Küçüğün doğumundan itibaren altı hafta geçmeden ana ve baba rızalarını bildiremezler. Eğer bildirmişlerse bu rıza hukuki bir sonuç doğurmaz. Ana ve baba küçüğün veya kendilerinin oturduğu yer mahkemesine rızalarını sözlü veya yazılı olarak verdikten ve bu husus tutanağa geçirildikten sonra rızanın tutanağa geçirildiği tarihten başlayarak altı hafta içinde bu rızalarını yine sözlü veya yazılı olarak tutanağa geçirttikten sonra geri alabilirler ancak altı hafta geçmişse rızalarını geri alamazlar. Rıza geri alındıktan sonra küçüğün evlat edinmesi konusunda yeniden rıza vermişlerse bu rızalar yine aynı usulle tutanağa geçirilir fakat artık bu rıza kesindir, ana ve baba bir daha bu rızalarını geri alamazlar. Yasa altı haftalık sürelerle ana ve babaya düşünme süresi tanımıştır.

3. Rızanın aranmaması

A. Koşulları

MADDE 311- *Aşağıdaki hâllerde ana ve babadan birinin rızası aranmaz:*

- 1. Kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa veya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunuyorsa,*
- 2. Küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmiyorsa.*

Madde eski medeni yasanın 254. maddesinin kısmen yeniden kaleme alınmış şeklidir. Buna göre ana babanın kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa o ana ve babanın rızası alınmayacaktır.

Ana ve baba küçüğün bakım, eğitim ve gözetimine özen göstermekle yükümlüdür. Eğer ana ve babanın her ikisi de küçüğe karşı özen görevlerini yerine getirmiyorlarsa her ikisini de rızası aranmayacaktır Bu halde durum ana ve babaya yazılı olarak bildirilecektir³¹.

³¹ÖZUĞUR, age., s. 287.

Ana babanın küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmemesi sebebine dayanarak rıza aramama kararı verebilmek için bu durumun onların kusurundan ileri gelmesi şart değildir. Ana babadan biri özellikle kendi riziko alanından kaynaklanan sebeplerden dolayı kanunun aradığı özen gösterme yükümlülüğünü yerine getirememişse onun rızasından vazgeçebilir. Çünkü, önemli olan ana babanın cezalandırılması değil, çocuğun menfaatlerinin korunmasıdır. Dolayısıyla ana baba deneyimsizliği, hastalığı, özürlü olması ve başka bir yerde olması gibi nedenlerle özen yükümlülüğünü yerine getirmemiş olsa bile rıza aramama kararı verilebilmelidir³².

b. Karar

MADDE 312- *Küçük, gelecekte evlât edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilir ve ana ve babadan birinin rızası eksik olursa, evlât edinenin veya evlât edinmede aracılık yapan kurumun istemi üzerine ve kural olarak küçüğün yerleştirilmesinden önce, onun oturduğu yer mahkemesi bu rızanın aranıp aranmamasına karar verir.*

Diğer hâllerde, bu konudaki karar evlât edinme işlemleri sırasında verilir.

Ana ve babadan birinin küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmemesi sebebiyle rızasının aranmaması hâlinde, bu konudaki karar kendisine yazılı olarak bildirilir.

Bunun dışında kalan hallerde ana babanın rızasının aranıp aranmayacağı hususunda evlat edinme usulüne ilişkin maddelere yollama yapılmaktadır.

B. Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi

MADDE 313- *Evlât edinenin altsoyu bulunmaması koşuluyla, ergin veya kısıtlı aşağıdaki hâllerde evlât edinilebilir:*

1. Bedensel veya zihinsel özrü sebebiyle sürekli olarak yardıma muhtaç ve evlât edinen tarafından en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmekte ise,

2. Evlât edinen tarafından, küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş ise,

3. Diğer haklı sebepler mevcut ve evlât edinilen, en az beş yıldan beri evlât edinilen ile aile hâlinde birlikte yaşamakta ise.

Evli bir kimse ancak eşinin rızasıyla evlât edinilebilir.

³²BAYGIN, age., s. 619.

Bunlar dışında küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır.

Yasa erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde, eski yasadaki yasağı korumuştur. Ancak, eski yasada bu yasak “sahih nesepli fûru” yani “düzgün soybağı olan altsoylar” olarak kabul edilmişken, yeni 313. maddede sadece “altsoyun bulunmaması” ifadesiyle yetinmiştir. Zira, yeni TMK ana ve baba ile çocuklar arasında eski yasadaki “sahih ve gayri sahih neseplere” ayrımını kaldırmıştır. Erginlerin ve kısıtlıların evlat edinmesinde, evlat edinen kişinin “altsoyunun bulunmaması” yasağının korunmasının sebebi, bu yaştaki kişilerin evlat edinilmesi halinde evlat edinenin “çocuk sahibi olma” ihtiyacını gidermesinin söz konusu olmadığı gibi, bu yaşta ve konumda olan kişilerin artık bir aile ortamında yetişme ve barınma ihtiyacına sahip olmama düşüncesidir. Küçüklerin evlat edinilmesinde bir yıllık süre içinde “bakılmış ve eğitilmiş” olma koşulu arandığı halde, erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde beş yıllık süre, bakılma ve eğitilme dışındaki ilişkileri de kapsayabilmektedir. TMK madde 313, b1, 5 yıllık süreyi bedensel ve zihinsel özürlü evlatlık için yardıma muhtaç olması ve evlat edinen tarafından bu süre içinde bakılıp gözetilmesi; b-2’de ergin ve kısıtlı kişinin küçükken, evlat edinen tarafından bu süre içinde bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş olması; b-3 ise haklı sebepten evlatlığın, evlat edinen ile birlikte bu süre içinde aile halinde birlikte yaşamış olmasını da yeterli görmüştür. Küçüklerin evlat edinilmesinde ana ve babanın rızası koşuluna yer verilmiştir. Buna karşın erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde buna benzer bir hükme yer verilmemiştir. Ancak, kısıtlıların evlat edinilmesinde yasal temsilsinin rızasının alınması gerekir. Çünkü, TMK m. 313/f.III’de “bunlar dışında küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır” hükmü yer almakta olup, bu hüküm karşısında kısıtlıların, ana babanın rızasına muhtaç küçüklere benzer hükümlere tâbi olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, yeni TMK m. 463.b.1 hükmü “vesayet altındaki kişinin evlat edinmesi veya edinilmesi”nin ancak denetim makamından alınacak izinle mümkün olduğunu hükme bağlamıştır. Buna göre kısıtlılar denetim makamının (asliye hukuk mahkemesinin) izni olmadan evlat edinemeyeceklerdir³³.

Evlat edinenin alt soyunun bulunmaması koşulu için evlat edinme anı dikkate alınır. Bu bakımdan, daha önce ölmüş ya da gaipliğine karar verilmiş alt soyun bulunması evlat edinmeye engel olmadığı gibi, evlat edinme kararından sonra evlat edinenin bir alt soyunun doğması da evlatlık ilişkisini ortadan kaldırmaz³⁴. Ceninin engel olup

³³ÖZMEN, age., s. 68-69.

³⁴BAYGIN, age., s. 621.

olmayacağı hususunda Yargıtay “her ne kadar cenin sağ doğmak koşulu ile ana rahmine düştüğü andan itibaren medeni haklardan yararlanma imkânını elde eder ise de bu kural çocuğa ananın gebeliği sırasında altsoy olmak gibi bir nitelik vermez.” görüşünü bildirmiştir³⁵.

Evlât edinme kararının verildiği tarihte aslında mevcut olup da nüfusa kaydedilmemiş bulunan evlilik içi alt soyun varlığı evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına yol açar. Evlât edinenin evlât edinme kararından sonra evlilik dışı çocuğunu tanınması veya aleyhine açılan babalık davası sonucu babalığına hükmedilmesi, evlât edinmenin hukuksal sonuçlarını etkilemez. Evlât edinme evlatlığın eşi ile evlât edinen arasında bir hısımlık ilişkisi kurmayacaksa da, evlât edinen ile evlatlık arasında kurulan hısımlık ilişkisi zorunlu olarak onu da etkileyeceğinden evlât edinilenin eşinin rızası da alınmalıdır. Bu rıza kesindir, geri alınmaz ve şarta bağlanamaz³⁶.

C. Hükümleri

MADDE 314- *Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer.*

Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur.

Evlâtlık küçük ise evlât edinenin soyadını alır. Evlât edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilir. Ergin olan evlâtlık, evlât edinilme sırasında dilerse evlât edinenin soyadını alabilir.

Eşler tarafından birlikte evlât edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlât edinen eşlerin adları yazılır.

Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir.

Evlât edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz.

Küçük olan evlatlık vatansız ise, ana babası bulunmuyorsa, ana babasının nerede olduğu bilinmiyorsa bir Türk tarafından evlatlığa alınmakla Türk vatandaşı olur³⁷.

³⁵Yargıtay 2. HD'nin 13.12.1979 T., E. 7244, K. 9146 sayılı kararı.

³⁶BAYGIN, age., s. 621-622.

³⁷ÖZMEN, age., s. 38.

Evlat edinmenin doğurduğu hüküm ve sonuçları kısaca özetlersek; evlat edinmekle ana babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer, evlat edinilen edinenin mirasçısı olur, evlatlık küçükse edinenin soyadını alır, evlat edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilir, ergin olan evlat edinilen isterse edinenin soyadını alabilir, evlatlık küçük, eşler tarafından birlikte evlat edinilmişse, küçük fark ve ayırtım gücüne sahip değilse nüfusa ana baba adı olarak evlat edinenlerin ismi yazılır fakat çocuk mümeyyizse öz ana babanın isimleri değiştirilmez (Çocuk mümeyyiz olup edinenlerin isimlerine rıza gösterirse ne olacağı tartışmalıdır), evlatlığın gerçek ana babayla olan bağları korunur mirasçılığı ve diğer hakları yok edilemez, aile bağlarının sürdürülmesi için evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinilen aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur, hısımlık ilişkisi sadece edinen ile edinilen arasında olur; Örn: edinenin doğacak olan çocuğu evlatlığın kardeşi olamaz, evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığı devam eder, ancak evlat edinen ve hısımları evlatlığa mirasçı olamazlar³⁸.

Eski yasadan farklı olarak yapılan bu düzenlemeye göre evlat edinme kararı ile birlikte, evlatlık evlat edinene mirasçı olabilecektir; tarafların bunun aksine bir anlaşma yapabilmeleri olanağı yasadan çıkarılmıştır. Çünkü, bu evlat edinmeyi pazarlıklar zinciri haline dönüştürmeyi sağlayan bir gidiştir. Evlatlığın mirastan mahrum kalması TMK m. 510 ve m. 520'ye göre değerlendirilmelidir.

D. Şekil ve usul

I. Genel olarak

MADDE 315- *Evlât edinme kararı, evlât edinenin oturma yeri; birlikte evlât edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesince verilir. Mahkeme kararıyla birlikte evlâtlık ilişkisi kurulmuş olur.*

Evlât edinme başvurusundan sonra evlât edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi, diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde evlât edinmeye engel olmaz.

Başvurudan sonra küçük ergin olursa, koşulları daha önceden yerine getirilmiş olmak kaydıyla küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler uygulanır.

Evlat edinme kurumunun düzenlenmesinde karşımıza çıkan en büyük yeniliklerden birini düzenleyen bu maddeye göre evlatlık ilişkisi mahkeme kararıyla birlikte kurulmuş olur. Kararın kesinleşmesi yeterlidir. Nüfusa işlenmesi şekli bir işlemdir. Böylece eski

³⁸ÖZMEN age., s. 39-40; AKINTÜRK, age., s. 373-375.

düzenlemedeki noterde yapılacak resmi sözleşme ortadan kalkmış, evlat edinme artık taraflar arasında yapılan bir sözleşme olmaktan çıkmakta yargı, kararına dönüşmektedir.

Görevli mahkeme: aile mahkemesi olmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemesi; yetkili mahkeme: evlat edinenin, birlikte evlat edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesi; davacı: evlat edinmek isteyen, birlikte evlat edinmede karı ve koca, evlat edinmek isteyen kısıtlı ise yasal temsilcisi (vasisi), davalı: evlat edinilecek kişi, küçükse ana babası, evlat edinilecek vesayet altında ise vasisidir³⁹.

II. Araştırma

MADDE 316- *Evlât edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilir.*

Araştırmada özellikle evlât edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlât edinenin eğitime yeteneği, evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerekir.

Evlât edinenin altsoyu varsa, onların evlât edinme ile ilgili tavır ve düşünceleri de değerlendirilir.

Hâkim kararından önce evlat edinmenin evlatlığın yararına ve esenliğine uygun olup olmadığını, evlat edinenin ekonomik durumunu, evlat edinme sebepleri, eğitime yeteneği, aile ve bakım ilişkilerini araştırarak ve ayrıca evlat edinenin alt soyu varsa onlarında evlat edinmeyle ilgili düşüncelerini değerlendirecektir⁴⁰. Hakim bu araştırmayı yaparken örneğin, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme gibi koruyucu kurum ve kuruluşların bu konudaki yazılı görüşlerinden de yararlanabilecektir⁴¹.

³⁹ÖZKAN Hasan, Açıklamalı - İçtihatlı Aile Hukuku Davaları ve Tatbikatı, Legal Yayınları, İstanbul 2004, s., 1221.

⁴⁰ÖZÜĞÜR, age., s. 292-293.

⁴¹BAŞÖZ, ÇAKMAKÇI, age., s. 257.

E. Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması

I. Sebepleri

1. Rızanın bulunmaması

MADDE 317- *Yasal sebep bulunmaksızın rıza alınmamışsa, rızası alınması gereken kişiler, küçüğün menfaati bunun sonucunda ağır biçimde zedelenmeyecekse, hâkimden evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilirler.*

Küçüklerin evlat edinilmesinde ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası alınmamış ise, aynı şekilde TMK'nun 311 ve 312 nci maddeleri oluşmamış olmasına rağmen küçüğün ana veya babasının veya bunlardan rızası alınması gereken birinin rızası alınmamışsa, rızası alınması gereken kişiler evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını, evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebini öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde evlat edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmeden isteyebileceklerdir. Bu süreler hak düşürücü süreler olduğundan hâkim tarafından kendiliğinden nazara alınacak süreler geçirilmiş ise dava reddedilecektir. Rızanın alınmış olmasına rağmen evlatlık ilişkisinin kaldırılması sonucu, evlatlık kararı alınan küçüğün menfaatleri ağır biçimde zedeleniyorsa, hakim bunu gerekçe göstererek rıza alınmamış olsa dahi davayı reddedebilecektir⁴².

2. Diğer noksanlıklar

MADDE 318- *Evlât edinme esasa ilişkin diğer noksanlıklardan biriyle sakatsa, Cumhuriyet savcısı veya her ilgili evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir.*

Noksanlıklar bu arada ortadan kalkmış veya sadece usule ilişkin olup ilişkinin kaldırılması evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecek olursa, bu yola gidilemez.

Bu maddede noksanlıkların nelerden ibaret olduğu sayılmamıştır. Yargıç öne sürülen durumların esaslı bir öge olup olmadığını değerlendirecektir. Bunlara örnek olarak şunlar sıralanabilir: ergin ve ayırtım gücünü taşıyan kısıtlının rızasının alınması koşulu, tek başına evlat edinilecek ergin kişi veya kısıtlı ile arasında on sekiz yaş fark bulunması koşulu, vesayet altındaki kısıtlının evlat edinilmesi için diğer koşullar yanında vesayet dairelerinin de izninin alınması koşulu, yine vesayet altındaki kişinin evlat edinmesi içinde vesayet dairelerinin izni esaslı koşuldur, ergin veya kısıtlı kişinin birden fazla kişi tarafından birlikte evlat edilmesi koşulu, evli bir kimsenin ancak eşinin rızasıyla evlatlık olması koşulu v.s.

⁴²ÖZÜĞÜR, age., s. 306.

Esasa ilişkin bir noksanlık varsa, Cumhuriyet Savcısı veya her ilgili, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilecektir. Esasa ilişkin noksanlıklar bu arada ortadan kalkmış veya sadece usule ilişkin olup ilişkisinin kaldırılması evlatlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecek olursa, yargıç bu durumları değerlendirip göz önünde bulundurarak evlatlık ilişkisinin kaldırılması cihetine gitmez, davayı sırf bu açıdan reddedebilir⁴³.

Görevli mahkeme: aile mahkemesi, olmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemesi; yetkili mahkeme: evlat edinenin, birlikte evlat edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesi; davacı: yasal sebep bulunmaksızın rızasının alınmaması halinde rızası alınması gereken kişi veya kişiler, Cumhuriyet Savcısı, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasında yararı olan kişiler; davalı: Evlat edinen ve evlatlık, evlatlık küçükse kayyım veya vasi, vesayet altında ise vasi, birlikte evlat edinmede; eşler ve evlatlık, evlatlık küçükse kayyım veya vasi, vesayet altında ise vasi⁴⁴.

II. Hak düşürücü süre

MADDE 319- *Dava hakkı, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden başlayarak bir yıl ve her hâlde evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmekle düşer.*

Davacı davayı hak düşürücü süreler içinde açmamış ise, hak düşürücü süreler yargılamanın her safhasında kendiliğinden nazara alınacağından dava reddedilecektir. Burada sürelerin başlangıcı sebebin öğrenilmesinden itibaren 1 yıl ve kararın kesinleşmesinden itibaren 5 yıl olarak hesaplanmalıdır.

F. Evlâtlık işlemlerinde aracılık

MADDE 320- *Küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetleri, ancak Bakanlar Kurulu'nca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılır.*

Aracılık faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin hususlar tüzükle düzenlenir.

Aracı kurumların özel veya resmi nitelikte olmaları, bunların yapılandırılmaları, işlev, görev ve denetlenmeleri oldukça önemli konulardır. Çünkü, evlatlık araştırması yapılması uygun bir evlatlığın aranıp bulunması herkesin yapacağı bir işlem değildir. Yapılacak bir yanlışlık ve hatanın doğuracağı sonuçlar her iki taraf açısından da iyi olmayabilir. Aracı kurumların yanlış, hatalı kasti işlemlerine karşı genel ilkeler doğrultusunda cezai ve hukuksal takipler yapılabilir. Kanımca bu işin devlet gözetiminde

⁴³ÖZMEN, age., s. 49.

⁴⁴ÖZKAN, age., s. 1221; ÖZUĞUR, age., s. 309-310.

ve denetiminde olması gerekir⁴⁵.

İncelediğimiz bu maddelerde evlat edinme kurumuna dair, “tam evlat edinme” ve “kısmi evlat edinme” sistemlerinin her ikisinden de kabul edildiği ve buna göre karışık bir sistem uygulandığı görülmektedir. Ortaya çıkacak tutarsızlıklar ve karışıklıklar Yargıtay içtihatlarıyla çözümlenebilecektir.

⁴⁵ÖZMEN, age., s. 50-51.

KAYNAKÇA

- AKINTÜRK** Turgut, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku, Beta Yayınları, 9. Bası, İstanbul 2004.
- AKYÜZ** Emine, Evlat Edinmeye İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medeni Kanunu, Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu' na Armağan, Ankara, 1995.
- ARAT** Tuğrul, Prof. Dr. Osman F. Berki' ye Armağan, Ankara 1977.
- BAŞÖZ** Lütfü - **ÇAKMAKÇI** Ramazan, Gerekçeli Yeni Türk Medeni Kanunu, Legal Yayıncılık, İstanbul 2001.
- BAYGIN** Cem, Evlat Edinmenin Koşulları, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt: VII, Sayı: 3-4.
- DİNÇ H.**, **BİÇKİN İ.**, **AYCI E.**, Uygulamada Aile Hukuku ve Çocuk Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Adalet Yayınevi, Ankara 2004.
- “Evlat Edinme Hizmetleri”** <<http://www.google.com.tr/search?q=evlat+edinme+hizmetleri> > shcek.gov.tr/portal/dosyalar/hizmetler/cocuk/hizm_ee.asp>, (05.02.2005).
- Kılıçoğlu** Ahmet, Kadın ve Çocuk Hakları Açısından Yeni Türk Medeni Kanunu, T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara 2003.
- Özkan** Hasan, Açıklamalı- İctihatlı Aile Hukuku Davaları ve Tatbikatı, Legal Yayınları, İstanbul 2004.
- Özmen** İsmail, Evlat Edinme Davaları, Kartal Yayınevi, Ankara 2004.
- Özğür** Ali İhsan, Velayet-Vesayet-Soybağı ve Evlat Edinme Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2003.
- Ruhi** Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003.
- Şıpka** Şükran, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Mecmuası, Cilt LVII, Sayı 1-2.